Puutarhamarttailua

MONIMUOTOINEN KOTIPIHA

Marttaliitto 2020

Martat

MONIMUOTOISUUS

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on yhtä vakavaa kuin ilmastonmuutos ja ilmiöt ovat myös sidoksissa toisiinsa.

Ilmastonmuutos kiihdyttää monimuotoisuuden heikkenemistä ja luonnon köyhtyminen puolestaan vähentää mahdollisuuksia sopeutua ilmastonmuutokseen.

Luonnon monimuotoisuus turvaa elämän mahdollisuudet maapallolla myös tulevaisuudessa.

Tule mukaan tutkimaan ja rakentamaan monimuotoista kotipihaa iloksi itselle ja hyödyksi ympäristölle!

Biodiversiteetti tarkoittaa elollisen luonnon monimuotoisuutta.

ALOITA TUTUSTUMALLA KOTIPIHAAN

Kotipiha muodostaa oman ekosysteemin. Ekosysteemiin kuuluu pihan

- kasvit, eläimet, linnut ja eliöt
- ilmasto ja maaperä

Pihan ekosysteemi tuottaa ekosysteemipalveluita, joiden avulla luonto ylläpitää elämää

- yhteyttäminen
- pölytys
- maatuminen
- ravinteiden kierto

Millainen on sinun pihasi ekosysteemi?

TUTKI MAATA

Kotipuutarhan maa-analyysi kertoo tarkat tiedot maasta ja sen perusteella maa on helppo parantaa kasveille sopivaksi. On kuitenkin tärkeää myös itse tutustua pihan maahan ja oppia huolehtimaan maan kasvukunnosta.

Hyvä maa

- on sopiva sekoitus savea, hiekkaa ja multaa
- tuoksuu hyvälle humukselle
- on tummaa, multavaa ja muruista
- on huokoista, sisältää sopivasti ilmaa
- sisältää kasvien juuria, madonreikiä ja elämää
- pidättää ravinteita ja kosteutta

Miksi lierot ja mikrobit ovat tärkeitä?

Yhdessä grammassa maata voi olla 100-1000 miljoonaa mikrobia!

KASVIT KERTOVAT MAASTA

runsaasti reheviä luonnonkasveja	maa on multavaa
pihasaunio, piharatamo, leskenlehti, voikukka	maa on tiivistä
nokkonen, saunakukka, vesiheinä, hierakka	maa on kalkkipitoista
kortteet, suolaheinä, rönsyleinikki, leskenlehti, peltohatikka, orvokit, peltoretikka, punapeippi	maa on hapanta
nokkonen, vesiheinä, juolavehnä, peltomatara, jauhosavikka, pihatähtimö, linnunkaali, peltopillike	maassa on runsaasti typpeä
jauhosavikka, puna-apila, peltoemäkki	maassa runsaasti kaliumia ja fosforia
siankärsämö, kiertotatar, pujo, peltolemmikki, virna, ahosuolaheinä,	maa on kuivaa ja siinä on vähän ravinteita
ukontatar, karheapillike, metsäkorte, ojakellukka, rantaminttu	maa on märkää

Piharatamo, rikkakasvi vai koristekasvi?

SUUNNITELLEN JA HARKITEN

Pihan muutos- ja maanparannustyöt jättävät aina jäljen pihan ekosysteemiin.

- Ennen maan parannusta suunnittele ja harkitse.
- Suosi sellaisia kasveja, jotka luontaisesti viihtyvät pihan olosuhteissa ja maaperässä.
  - Kuiva hiekkapiha – keto…
  - Hapan metsämaa –metsäpuutarha, alppiruusut ja varvut…
  - Kostea painanne – kosteikko, vesiaihe…
  - Vanha pellonpohja – hyötykasveja ja reheviä perennoja…

- Kun kasvupaikka ja maa on tutkittu ja päätetty mitä kasvatetaan, parannetaan maa kasveille sopivaksi.

Mitkä kasvit viihtyvät sinun pihalla?

MAAN PARANNUS

- Käännä maa lapiolla kasvualustan syvyydeltä ja muokkaa kuohkeaksi.
- Kerää rikkakasvien juuret pois mahdollisimman tarkkaan.
- Lisää tarvittaessa maanparannusaineita
  - Hiekkamaahan 10 cm kerros kompostia tai kasvuturvetta.
  - Savimaahan reilusti hiekkaa (5 cm) ja lisäksi kompostimultaa tai kasvuturvetta (10 cm).
  - Turvemaille reilusti hiekkaa (5-10 cm) ja lisäksi savea (jos sitä sattuu saamaan).
- Tee peruskalkitus eli isää dolomiittikalkkia 4 -6 dl/m2.
- Tee peruslannoitus, suosi eloperäisiä lannoitteita, kuten kompostia ja lantarakeita.
- Sekoita maanparannus- kalkitus- ja lannoitusaineet koko kasvualustan syvyyteen.

Tarkat maanparannus ohjeet saa maa-analyysin mukana!

KIERRÄTETÄÄN RAVINTEITA OMAN PIHAN EKOSYSTEEMISSÄ

- Käytetään kasvijäte katteena tai kompostoidaan
- Tehdään pihan hoitotyöt oikeaan aikaan
- Valitaan luonnonmukaisia viljelymenetelmiä
- Käytetään sato mahdollisimman tarkkaan
- Kompostoidaan keittiöjäte ja käytetään multa pihalla

Ravinteiden tehokas kierrättäminen säästää luonnonvaroja ja ympäristöä!

Mitä sinä teet kuiville puun lehdille ja perennojen varsille?

HUOLEHDITAAN MAAN HIILIVARASTOSTA JA KASVUKUNNOSTA

Kasvit sitovat hiilidioksidia ja muuttavat sen maan hiiliyhdisteiksi.

- Kasvata erilaisia kasvilajeja. Suosi monivuotisia kasveja; puita, pensaita ja perennoja.
- Harkitse ennen kuin muokkaat maata. Maan eliöt, lierot ja mikrobit muokkaavat maata puolestasi.
- Käytä eloperäisiä maanparannusaineita ja lannoitteita.
- Jätä kasvijätteet maatumaan maan pinnalle.
- Kompostoi.
- Käytä eloperäisiä katteita.
- Kylvä viherlannoituskasveja.
- Suunnittele viljelykierto ja suosi sekaviljelyä.

Tutki palkokasvien juuristoa. Huomaatko siellä pallomaisia muodostumia? Mitä ne ovat?

PIHAN KASVIT

- hidastavat ilmastonmuutosta
- lisäävät pihan viihtyisyyttä
- tuottavat ruokaa
- sitovat pölyä
- viilentävät
- vaimentavat melua
- haihduttavat hulevesiä

Mitä muita tehtäviä pihan kasveilla on?

Tutustu eri kasvilajeihin ja niiden vaatimuksiin.

Suunnittele kasvillisuusalueet pihan reunoille ja yhdistämään pihan toimintoja.

Mikä on alueesi kasvillisuus-vyöhyke?

MONIMUOTOINEN KASVILLISUUS

Monilajiset, kerrokselliset kasviryhmät ovat helppohoitoisia ja näyttäviä ja lisäävät pihan monimuotoisuutta.

- Samassa ryhmässä voi kasvaa
  - puita, pensaita, perennoja ja kesäkukkia sekä
  - hyöty-, koriste- ja luonnonkasveja.
- Hiiltä sitoutuu tehokkaasti ja pölyttäjät löytävät kasveista ruokaa koko elinkaarensa ajan.

Istuta myös kevätkukkia pölyttäjille. Keväällä kukkivat esimerkiksi mukulaleinikki, idänsinililja, kevätsahramit, kääpiö- ja parvitulppaanit, valko- ja sinivuokot, pajut ja raita.

Suunnittele kasviryhmä!

SUOSI

- Alkuperäislajeja
- Perinnekasveja
- FinE- kasveja
- Suomessa kasvatettuja taimia.
- Paikallisilla taimistoilla kasvatettuja taimia.

VARO VIERASLAJEJA!

- Perusta niitty, luonnonnurmi tai kosteikko.

- Jätä osa pihasta luonnonmukaiseen tilaan.

Sinä päätät,
mikä kasvi on
pihallasi rikkakasvi!

KASVATETAAN RUOKAA

- Lähellä kasvatettu ruoka on ekologista ja tuoretta
- Viljely opettaa luonnon kiertokulkua ja viljelytaitoja.
- Itse kasvatettu ruoka maistuu hyvälle.
- Hyötykasveja voi kasvattaa
  - maalla ja kaupungissa,
  - kasvimaalla, viljelyalueilla, pihalla ja parvekkeella,
  - laatikossa ja ruukussa.
- Viljelylaatikko on helppo perustaa
  - Laatikossa voi kasvattaa lähes mitä tahansa vihanneksia.
  - Valikoi kasveja, joista pidät ja joiden sadon käytät.

Perusta laatikkoviljelmä!

ISTUTETAAN HIILISYÖPPÖ PUU

- Puut antavat pihalle ryhdin ja muodostavat suojaisaa pienilmastoa.
- Puut kertovat vuodenajoista, luovat turvallisuutta ja antavat piilopaikkoja monimuotoiselle eliöstölle.
- Puut kasvavat vuosikymmeniä ja tallentavat muistoja.
- Puut ovat tehokkaita hiilivarastoja.

Puun istuttaminen on ilmastoteko!

Harkitse ennen kuin kaadat puun!

Mitä puut merkitsevät sinulle ?

Puulaji valitaan kasvupaikan ja kasvualustan olosuhteiden mukaan. Mitkä puut menestyvät alueellasi?

KYLVETÄÄN KESÄKUKKIA

- Kylvökukkia on helppo kasvattaa.
- Valitse kasvupaikka, jossa kylvökukat saavat valoa vähintään 6 tuntia päivässä.
- Siemenet kylvetään aikaisin keväällä suoraan parvekelaatikoihin, ruukkuihin, viljelylaatikoihin ja pihalle.
- Astioissa käytetään hyvää perusmultaa.
- Pihalla kylvökukat kasvavat hyvin kukkapenkeissä, perennojen väleissä tai kasvimaan kulmassa.
- Pihalla maa lannoitetaan kevyesti, muokataan ja harataan kylvökuntoon huhti-toukokuussa, heti kun maa on sulanut.
- Kesällä poistetaan rikkakasvit ja kuihtuneet kukat, tarvittaessa annetaan lisälannoitetta.
- Useat lajit kukkivat syysmyöhälle saakka.
- Kesäkukista voi kerätä siemeniä seuraavan kesän kylvöihin.

Suunnittele oma kukkatarha ja kylvä siemenet siemenpussin ohjeen mukaan!

SUOJELLAAN PIHAN ÖTÖKÄT TASAPAINOON

- Ötökät ovat välttämättömiä luonnon ekologiselle tasapainolle ja jokaisella on oma merkittävä rooli luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä.
- Jokaisella ötökällä on oma tehtävä. Useimmat ötököistä ovat hyödyllisiä, mutta joukossa on myös puutarhan kasveja haittaavia lajeja. Luonnon omat torjujat, eli muut ötökät hoitavat torjuntatyötä puolestasi, jos annat niille mahdollisuuden.
- Mitä monimuotoisempi ötökkälajisto on, sitä paremmin tuholaiskannat pysyvät kurissa ja ötökät asettuvat tasapainoon.
- 75% ruokakasveista on riippuvaisia pölyttäjähyönteisistä!

Myös linnut pitävät hyönteiskantaa tasapainossa. Ripusta linnunpönttöjä ja ruoki lintuja talvisin.

Leppäkerttu syö kirvoja. Alakuvassa leppäkertun toukka.

Tunnetko oman pihan ötökät?

SUOJELLAAN KASVEJA VASTUULLISESTI

- Suojellaan tuholaisten luontaisia vihollisia.
- Valitaan kestäviä kasveja ja hoidetaan kasveja oikein.
- Noudatetaan viljelykiertoa.
- Käytetään kasvuharsoa ja hyönteisverkkoa.
- Kasvatetaan houkutuskasveja.
- Estetään kasvitautien ja tuholaisten leviäminen.
- Kerätään näkyvät tuholaiset pois käsin.
- Poistetaan sairaat kasvinosat ja tarvittaessa koko kasvi.
- Lisätään vain tarveitä emokasveja.
- Suojataan kasvit jyrsijöiltä rungonsuojilla, verkoilla ja karkotteilla.

Miten sinä suojelet kasveja?

SUOJELLAAN KASVEJA VASTUULLISESTI

- Huuhdotaan tuholaiset pois puhtaalla vedellä.
- Liima-ansat ja feromonipyydykset.
- Biologiset torjuntaeliöt.
- Ruokavirasto ylläpitää listaa luonnonmukaiseen viljelyyn soveltuvista kasvinsuojeluaineista.

Nokkosvesi

- 1 kg tuoreita nokkosia (tai 250 g kuivattuja)
- 5 litraa vettä

Laita nokkoset astiaan ja kaada vesi päälle. Anna seistä 1-2 vuorokautta. Siivilöi ja sumuta liuoksella kirvoja ja muita pehmeäihoisia tuholaisia. Toista käsittely tarvittaessa.

Tutki pihan ötököitä. Onko pihalla riittävästi ötököitä? Jos joku ötökkä puuttuu, kuka hoitaa sen tehtävän?

RAKENNETAAN LAHOPUUTARHOJA JA ÖTÖKKÄHOTELLEJA!

- Metsäpuutarha liittää pihan ympäröivään metsäluontoon. Metsäpuutarhassa kasvaa alueen luontaisia kasveja ja lisänä metsän olosuhteissa viihtyviä puutarhakasveja. Metsäpuutarhassa on paljon elämää ja myös lahoavia puita.
- Lahopuut tarjoavat piiloja sekä lisääntymis- ja talvehtimispaikkoja ja ravintoa pihan monille ötököille. Lahopuut sopivat myös siistiin kaupunkipihaan.
  - Jätetään kaatopuihin pidemmät kannot (jopa 5 m).
  - Asetellaan kasviryhmään pätkä puunrunkoa pitkälleen tai pystyyn.
  - Hyödynnetään puunrunkoja pihanrakentamisessa, esimerkiksi kasviryhmien, polkujen ja pihan toimintojen rajaamisessa sekä köynnöstukena, aidanteena ja istuimina.
- Rakenna pihalle ötökkähotelleja, niissä ötököiden on turvallista yöpyä, lisääntyä ja talvehtia.

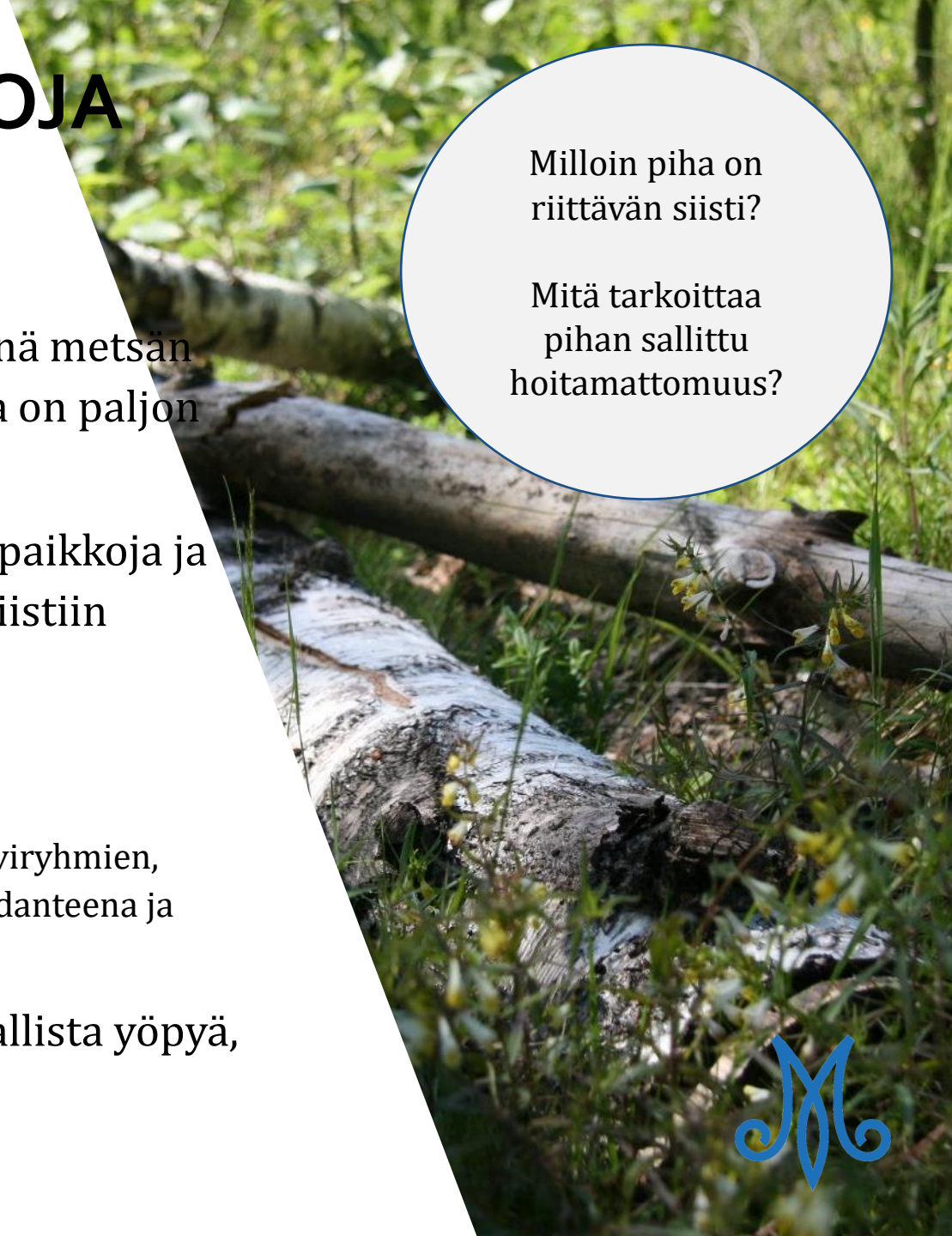

VAALITAAN PERHOSIA

Perhoset kuuluvat monimuotoiseen pihaan.

- Kasvien pölyttäjinä niillä on tärkeä tehtävä.

Suunnittele perhospuutarha

- Perhoset suosivat suuria kukkia ja tiheitä kasvustoja. Suunnittele aurinkoiseen ja tuulensuojaiseen paikkaan monimuotoinen kasviryhmä, jossa on useita eri aikaan kukkivia kasvilajeja. Näin perhosille on tarjolla sopivia mesikasveja läpi kesän. Varmista, että myös perhosten toukille on ruokaa.

Rakenna perhosbaari

- Perhosia voi ruokkia läpi kesän, mutta erikoisesti ne tarvitsevat lisäravintoa keväällä ja alkukesästä sekä syksyllä, kun kukkivia kasveja on vähän.

VAALITAAN, HOIDETAAN JA KIERRÄTETÄÄN KOTIPIHALLA!

Martat